

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 1. – 2022. – С. 42–50
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 1. – 2022. – pp. 42–50
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2022.55.42-50>
hj.chnu.edu.ua

УДК 84(477)«1923/1933»(092):392

© Ольга Зубко* (Вінниця)

ПРАЗЬКЕ ПОВСЯКДЕННЯ ПРОФЕСОРА ВАСИЛЯ СІМОВИЧА (1923 – 1933)

Офіційний «празький період» життя професора Сімовича уміщується в декількох параграфах. Прибув до Праги з Берліна, де з 1921 р. по червень 1923 р. працював редактором «Української Накладні» Якова Ореши тайна, що видавала українських класиків, та заробляв на життя коректуванням й редагуванням мови різних українських видань. До Праги приїхав у червні 1923 р. на запрошення професора Агенора Артимовича. Останній з дозволу керівництва Педагогічного Інституту (відкритого 7 липня 1923 р.) (майбутнього УВП ім. М. Драгоманова, початковою назвою котрого був Педагогічний Інститут), що розбудовувався на той час у Празі, запросив Василя Івановича на посаду професора кафедри української мови. У серпні-вересні 1923 р. обіймав посаду «референта» – декана історично-літературного відділу (факультету), а з 1 жовтня 1923 р. – завідувача кафедри української мови, з паралельним очолюванням в 1923 – 1925 рр. ще й кафедри мовознавства. Керівництво цією вже кафедрою професор Сімович ділив навпіл з Агенором Васильовичем до кінця 1925 р. Обов'язки завідувача кафедри української мови професор Сімович виконував майже десять років, включно по січень 1933 р.

Позаофіційний «празький період» професора: проживання в містечку Ржжевниці поблизу Праги й орендування трьох кімнат в одному із приватних будинків без обслуги; харчування в українських еміграційних громадських їдальнях чехословацької столиці; розв'язання питання одягу та взуття за допомогою окремих громадських та допомогів фондів, кравців і шевців; можлива «належність» до Подєбрадського автокефального осередку; екскурсії й читання художньої літератури.

З цікавих фактів професорського повсякдення: перевага нордичних оселедців у харчовому раціоні та відмінне почуття гумору в різноманітних життєвих ситуаціях. Саме Василь Іванович – автор «мему» УЖАС, що насправді розшифровувався як Український Жіночий Союз. Доводилося йому «гуморити» і спілкуючись з епатажним професором Дмитром Івановичем Чижевським (1894 – 1977), котрий полюбляв котів, містику та чортівню.

Ключові слова: українська еміграція, міжвоєнна Чехословаччина, повсякденне життя.

Olha Zubko (Vinnytsia)

PRAGUE EVERYDAY LIFE OF PROFESSOR VASYL SIMOVYCH (1923 – 1933)

Abstract. Much has been written about the life and work of the «outstanding Bukovynian» Vasyly Ivanovych Simovych (1880 – 1944). However, the «other» life of Simovych, which took place outside the context of political, national, economic or cultural events, turned out to be out of the attention of Ukrainian researchers.

Attention to the everyday emigrant life of Simovych is due to several reasons. First, the professor – the

* к.і.н, методист Вінницького обласного центру культури «Щедрик» Департаменту гуманітарної політики Вінницької обласної державної адміністрації.

PhD in History, Methodist, Vinnytsia Regional Center of Culture «Shchedryk», Department of Humanitarian Policy, Vinnytsia Regional State Administration.

orcid.org/0000-0002-7052-1472

e-mail: akademik75@meta.ua

bearer of national identity and education, being in the new realities of life, was involved in the development and adaptation of new life rules, norms, standards, regulations of everyday life. Secondly, the everyday realities of the emigrant Ukrainian intelligentsia, to which Simovych belonged, took place against the general social background of Czechoslovakia; they were not separated from the worlds of other social strata and categories of both the Ukrainian emigrant and the Czechoslovak communities. At the same time, the Ukrainian intelligentsia not only «absorbed the realities of Czechoslovak everyday life», but also transferred to the Czechoslovak soil the previously formed «Ukrainian pre-liberation» views and norms of everyday life.

Consideration of Professor Simovych's everyday life in Prague is carried out with the help of diaries, remembrances, memoirs, a collection of literary anecdotes and archival documentation.

The purpose of the publication is to critically consider the everyday life of Professor Vasyl Simovych from the standpoint of historical and anthropological approach to the past, which allows not only a deeper understanding of his inner world and needs, but also the professor's connections with the external social and cultural environment; this approach allows to distance from ideological assessments.

Ukrainian linguist, philologist and cultural figure, full member of the Shevchenko Scientific Society since 1923. Vasyl Ivanovych Simovych since 1923 to 1933 was a professor at the Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Drahomanov in Prague, since 1925 – its vice-rector, and in 1930 – 1933 – its rector and head of the Department of Ukrainian language. The scientist took part in the work of the Spelling Commission, which worked in Kharkiv in May 1927 and was called upon to standardize the Ukrainian spelling, compiled in 1918 – 1921.

Professor Simovych's «Prague everyday life» included renting rooms for a private house in the «Prague suburb» of Řevnice, meals in public canteens in Prague and Poděbrady, witty work and extracurricular situations, leisure issues.

Keywords: *Professor Vasyl Simovych, Ukrainian emigration, interwar Czechoslovakia, Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Drahomanov in Prague, everyday life.*

Про життя та діяльність видатного буковинця Василя Івановича Сімовича (1880 – 1944) написано чимало. Відзначимо насамперед наукові розвідки П. Бубнія, М. Ониськів¹; М. Білоуса, З. Терлака² й проведену в березні 2005 р. в Чернівецькому національному університеті ім. Юрія Федьковича міжнародну наукову конференцію «Василь Сімович: особистість, науковець, громадянин», приурочену 125-й річниці від дня народження мовознавця, культурного й громадського діяча³. Тоді як поза увагою українських дослідників опинилося «інше» життя Сімовича. Те, яке проходило поза контекстом політичних, національних, економічних чи культурних подій.

Увага до празького повсякдення Сімовича-емігранта зумовлена декількома причинами. По-перше, як носій національної ідентичності та освіченості професор, опинившись в нових життєвих реаліях, виявився причетним до вироблення й адаптації нових життєвих правил, норм, стандартів, приписів повсякденного життя. По-друге, як представник «довизвольної інтелігенції», при звичаючись до реалій повсякденного життя власне міжвоєнної ЧСР, професор Сімович переносив на чехословацький ґрунт оті «довизвольні» погляди та норми повсякденного життя.

Розгляд празького повсякдення професора Сімовича здійснений за допомогою щоденників, спогадів, мемуарів, колекції літературних анекдотів і архівної документації. Насамперед мемуарів і спогадів С. Русової⁴, спогадів Н. Наріжної⁵; збірки колекцій літературних анекдотів 1930-х⁶; архівної справи 205 «Записні книжки, посвідчення особи, тексти виступів В. Сімовича...» фонду 269 «Музей Визвольної боротьби України (1925 – 1948) (1886 – 1952)», що міститься в Центральному державному архіві громадських об'єднань України в м. Києві⁷.

Метою публікації є розгляд празького повсякдення професора Василя Сімовича з позицій історико-антропологічного підходу до минулого, що дозволяє не тільки глибше зрозуміти його внутрішній світ та потреби, а й зв'язки професора із зовнішнім соціальним та культурним оточенням; до усього історико-антропологічний підхід дозволяє максимально дистанціюватися від ідеологічних оцінок.

Зустрічаючи на празьких вулицях Василя Івановича Сімовича – професора, завідувача кафедри української мови Українського вищого (високого) педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923 – 1933), з 1925 р. – проректора інституту, а в 1930 – 1933 рр. – його ректора, кожен з

«празьких українців» миттєво пригадував побутуючий в 1920-х у колі еміграційної спільноти анекдот про зустріч одного достойника (шановної людини, добродія. – О. З.) з професором, перенесений в 1930-х на шпальти львівського видання «Назустріч» (львівський часопис «Назустріч» був двомісячником, журналом літератури та мистецтв, що виходив у Львові в 1934 – 1938 рр.; вважався енциклопедією культурно-мистецького життя Західної України 1930-х рр. – О. З.): «Зустрічає один достойник професора Сімовича на ганку: – Як відпочали, пане професоре, на вакаціях?» (відпочили; канікулах, під час відпустки. – О. З.). – Зовсім зле! – Як то зле, а що таке? – Зле, бо «відпочили», а не «відпочали»»⁸.

А в 1935 р. відомий український карикатурист Едвард Теодорович Козак (1902 – 1992) зобразив професора Сімовича викладачем курсів для «неграмотних» журналістів, організованих редактором Михайлом-Левом Івановичем Рудницьким (1889 – 1975) – українським літературним критиком, літературознавцем, письменником, поетом, перекладачем; дійсним членом НТШ, доктором філософії (1914); найавторитетнішим дослідником творчості Івана Франка (1856 – 1916). (За свій в'їдливий сарказм Рудницький навіть отримав від Івана Яковича Франка прізвисько «Мефістофель»). Разом із Василем Сімовичем Михайло-Лев Іванович був співредактором львівського часопису «Назустріч» в 1934 – 1938 рр. Козак підписав майстерно виконану карикатуру так: «Отже, від нині вже не будете баламутити читачів, пишучи «осінею», то «осінню», або «осіню», але будете писати тільки «осенню», чи пак «осенею», а втім «в осени», але ж також «в осені», чи там «восині», або ж «осенею» і т.д.»⁹.

Офіційно «празький період» життя професора Сімовича вміщується в декількох реченнях. Прибув до Праги з Берліна, де з 1921 р. по червень 1923 р. працював редактором «Української Накладні» Якова Оренштайна, яка видавала українських класиків, та заробляв на життя коректуванням й редагуванням різних українських видань. До Праги в червні 1923 р. «буковинця» покликав інший славетний буковинець – професор Агенор Артимович (1879 – 1935) – український мовознавець, класичний філолог, громадсько-політичний діяч. Останній з дозволу керівництва Педагогічного Інституту (відкритого 7 липня 1923 р.) (майбутнього УВІІ ім. М. Драгоманова, початковою назвою котрого був Педагогічний Інститут. – О. З.), що розбудовувався на той час у Празі, запросив Василя Івановича на посаду професора кафедри української мови. У серпні-вересні 1923 р. Сімович обіймав посаду «референта» – декана історично-літературного відділу (факультету), а з 1 жовтня 1923 р. – завідувача кафедри української мови, з паралельним очолюванням в 1923 – 1925 рр. ще й кафедри мовознавства. Керівництво цією вже кафедрою Василь Іванович ділив навпіл з Агенором Васильовичем до кінця 1925 р. Тоді як обов'язки завідувача кафедри української мови він виконував десять років, включно по січень 1933 р.¹⁰.

За десять років свого перебування в міжвоєнній Чехословаччині видатний буковинець тільки єдиний раз виїздив за межі країни. У травні 1927 р. він вісім днів перебував у Харкові, де брав участь в роботі Правописної комісії, що працювала над переробкою академічного українського правопису, складеного в 1918 – 1921 рр. За даними Володимира Варламовича Міяківського (1888 – 1972) – українського літературознавця, історика-архівіста, – до Харкова доїхав саме Сімович, бо В. Гнатюк (1871 – 1926) – український етнограф, фольклорист, мовознавець, літературознавець, мистецтвознавець, перекладач та громадський діяч, член-кореспондент Петербурзької АН, академік АН України, член Чеського наукового товариства, Празької та Віденської Академії наук, з 1899 р. – секретар НТШ – передчасно помер, а С. Смаль-Стоцький (1859 – 1938) відмовився їхати як рішучий антикомуніст. Варто відзначити, що поїздка Василя Івановича до Харкова була сприйнята неоднозначно «празькими українцями». Так, Платоніда Щуровська-Росиневич (Росиневич) (1893 – 1973) – український диригент, «права рука» Олександра Кошиця (1875 – 1944) – лікуючи туберкульоз поза Прагою, писала Олександрі Антоновичу (Кошицю. – О. З.) в одному із своїх листів: «18.V.27 р. Повернувся із Совдепії «обработаний» Сімович. «Вас там чекають усі, але ви «затребували», здається, річно 40000\$, та Україна бідна на гроші».... Бачте, культурних емігрантів потребують, а політичним не має чого думати про поворот»¹¹.

Отож, професор-буковинець приїхав до ЧСР у липні 1923 р., за місяць до початку першого навчального семестру. Давній приятель Артимович допоміг і цього разу. За його порадою місцем свого осідку родина Сімовичів обрала «Празьке передмістя», а саме затишне містечко Ржневниці, з якого до столиці можна було доїхати потягом за 15-20 хвилин і яке славалося на той час смачними

кондитерськими виробами. Порада Артимовича виявилася слушною з декількох причин. Перша крилася у відсутності великих заощаджень у родині Сімовичів. Друга була суттєво прив'язана, власне, до вартості житла. Так, вартість житлового (одноповерхового) будинку з усіма тогочасними зручностями та прибудинковою ділянкою в Празі коливалася в межах 80000-90000 крон, а вартість однокімнатної квартири становила 45000-47000 крон. Серед української еміграційної спільноти ЧСР, зауважимо, власне житло мав лише професор Леонід Білецький (1882 – 1955) – український літературознавець, доктор філології, Президент Української Вільної академії наук, дійсний член НТШ. Проте його будинок розташовувався у іншій частині «Празького передмістя» (містечку Модржанах). Високою була й оренда житла в столиці. Тоді як у тому ж «Празькому передмісті» (яке умовно охоплювало на той час містечка Подебради (50 км від Праги), Черношице (18 км від Праги), Добржиховичі (38 км від Праги), зазначені Модржани (25 км від Праги) та Ржневниці (20 км від Праги) й Мельник (50 км від Праги)), оренда житла (як всього будинку, так і окремих кімнат) складала лише 1/6-1/7 частину родинного еміграційного бюджету – яких 200-250 крон. «Таке помешкання коштує тут коло 200 кт», – писав, наприклад, Євгену Чикаленку (1861 – 1929) Василь Королів (Старий) (1879 – 1943)¹². Вартість оренди визначали: 1) розмір прожиткового еміграційного мінімуму (при офіційному співвідношенні чехословацької крони до американського долара в 1923 – 1933 рр. як 100:2.96 (100:3) прожитковий еміграційний мінімум становив 29 доларів 60 центів (30 доларів) або 1000-1200 чехословацьких крон¹³); 2) віддаленість житла; 3) технічно-конструкторський стан будинку, кімнати («Празьке передмістя» було переважно одно-двоповерхове. – О. З.); 4) наявність або відсутність централізованого опалення, печі, каміна (міжвоєнна ЧСР ще «не знала» газу та не користувалася душем. – О. З.), окремої кухні; 5) рівень будинку, квартири, кімнати, тобто партер або гарсоньєр (вищі або нижчі поверхи), а на додачу наявність вбудованої на нижньому або верхньому поверсі окремої вбиральні; 6) умебльованість (зазвичай будинки або кімнати здавалися практично з меблями, необхідною постільною білизною, перинами, килимами, посудом та іншими речами; українська родина лише в дрібних деталях впорядковувала наданий їй в оренду чеський інтер'єр). 7) На вартість оренди впливала в деяких випадках і наявність «обслуги». У Ржневницях родина Сімовичів орендувала три кімнати в одному із будинків «без обслуги».

Заробітна платня професора В. Сімовича в УВП ім. М. Драгоманова в 1923 – 1924 рр. дорівнювала 1200 чехословацьким кронам (29 доларам 60 центам), в 1925 – 1927 рр. – 44 доларам 70 центам (з врахуванням щомісячної доплати на дружину в 5 доларів 92 центи і щомісячних доплат на дітей (мається на увазі синів професора Степана Смаль-Стоцького (1859 – 1938) – українського мовознавця і педагога, літературознавця, визначного громадсько-політичного, культурного, економічного діяча Буковини, одного із засновників Музею Визвольної боротьби України в Празі. – О. З.) 3 долари 70 центів на одну дитину¹⁴. А в 1928 – 1933 рр. розмір заробітної платні професора дорівнював всього 600 кронам (9 доларам). Проте навіть зменшення розміру заробітної платні не завадило Василю Івановичу орендувати впродовж останніх років свого «празького періоду» ті ж три кімнати у Ржневницях. Зауважимо тільки, що одна з орендованих кімнат була відведена виключно під бібліотеку.

Про ржневницьке житло професора Сімовича згадувала у своєму «Споміні» Наталка Наріжна (1922 – 2018) – українська громадська діячка, член ОУН, донька відомого історика, бібліографа та дослідника української еміграції Симона Петровича Наріжного (1898 – 1983): «З Добржиховиць, крім Праги, ми ще ходили в недалекі Ржневниці. Тут жило двоє учених: професор Василь Сімович, родом галичанин і професор Агенор Артимович, буковинець. Обоє вони належали до празького лінгвістичного гуртка і коли говорили між собою, їхня розмова ставала дуже палкою. «І чого вони вічно сваряться?» – питала я. «Вони не сваряться, а дискутують» – відповідав батько. Не дивлячись на те, що обидва професори були до мене дуже привітні і ніколи не говорили зі мною дитячою мовою, і що я, зрештою, любила до них ходити, від того часу і по сьогоднішній день я не люблю дискусій...»¹⁵.

Оскільки українська еміграційна професура рідко готувала «вдома» (на початку це пояснювалося «концепцією швидкого повернення», згодом – суто фізичним виживанням), а родина Сімовичів, нагадуємо, винаймала кімнати «без обслуги», то харчувалася вона у тій або іншій українській їдальні, що функціонували під опікою Українського громадського комітету (1921 – 1925) – громадської та

допомогової установи, що постала в Празі в 1921 р. за сприяння Микити Шаповала, котрий мав добрі зв'язки з чехословацькими урядовцями. УГК функціонував до 1925 р. У Празі, за підтримки УГК, було відкрито три їдальні, в Подєбрадах – одна. Харчування в суто українських їдальнях, до усього, не тільки пояснювалося браком часу та звичними українськими стравами, а й значною економією коштів. Так, обід в українських їдальнях коштував яких 3-5 крон, тоді як в чеських закладах харчування за комплексний обід потрібно було викласти суму в 7-12 крон. І це за умови того, що до Праги та Подєбрад потрібно було ще доїхати потягом, квиток на який коштував 3 крони.

Яким було меню українських їдалень? Їдальні здебільшого пропонували такі відомі українські страви: борщ (з м'ясом та без м'яса), гречану кашу, паніровані в сухарях котлети, вареники, голубці, смажену (мариновану) річкову рибу, варену картоплю-пюре, тушковане м'ясо в сметані, пиріжки з різною начинкою тощо. З напоїв – чай, молоко, компот. На той час мелена кава була напрочуд дорогою, а розчинна Nescafe, що з'явилася в ЧСР тільки з 1938 р., й поготив була делікатесом разом з молочним шоколадом та згущеним молоком. За нагоди в їдальнях подавалися горілка та пиво. Готувалися тут і страви чеської та словацької кухонь: кнедли, смажені ковбаски, *verřo knedlo zelo* – тушкова свинина з капустою, *řízek* – шніцель, *bramborový salát* – картопляний салат. Цікавий факт: чеську міжвоєнну кухню характеризувала наявність різноманітних соусів (огіркового, томатного, з хрону, цибулі, кропового, часникового). Чехи щедро ділилися рецептами їх приготування, тоді як українці залюблювали чехів у свіжі огірки, помідори, цибулю, часник (які вирощували на присадибних ділянках або купляли) й кавуни (останні вже надходили із Закарпаття). Овочі та фрукти вживалися українцями як окремо, бувало, вприкуску із хлібом, так і в доповненні до страв.

Майже усі їдальні періодично друкували в еміграційній та чехословацькій пресі оголошення такого змісту:

«Адміністрація їдальні стремить дати українському громадянству на еміграції (а, зокрема, студентству) справжню українську страву і в умовах найбільш можливого комфорту.

Обіди домашні з двох дань (страв. – О. 3.) – 5 крон.

Обіди по передплаті з 3 дань – 5 крон.

Вечері – 3.50 крон.

Окремо борщ зі сметаною (хліб додається) – 1.50 крон.

В їдальні завжди можна дістати холодні сніданки й вечері та різні перекуси, як-то: українська ковбаса, сало, риба (маринована), салати, пиріжки, чай, каву й інше.

До читання – різні газети й журнали. Обіди від 11.30 до 16.00 год.

Їдальня відчинена щодня до 22.00 год.»¹⁶.

Про харчування професора Сімовича згадували і його колеги. Наприклад, Софія Русова (1856 – 1940) – український педагог, прозова письменниця, літературознавець, громадський діяч – 14 березня 1929 р. писала у своєму «Щоденнику»: «Вчора була значна подія в житті Інституту. Ми фотографувалися: професори і «окончієвщие» абсолюенти («абсолювент» – людина, котра закінчила курс наук, але ще не здала випускні іспити. – О. 3.), до 100 чоловік. Вечеря була неможливо погана. В горілку отой вінницький професор Тимченко наклав стільки перцю, що у Сімовича язик одубів. Вдома ми пили чай після поганенького громадського оселедця»¹⁷.

Про те, що професор Сімович часто вживав оселедці як в поважному товаристві, так і вдома, свідчать і власні записи «буковинця». В Центральному державному архіві громадських об'єднань України в м. Києві, у фонді 269 (опис 2) міститься справа 205, цілком присвячена професорові. Крім посвідчення особи, текстів виступів, документів, розроблених ним (статутів Громади «Самостійна Україна» в Раштатському таборі військовополонених, Українського громадського видавничого фонду, проектів Кураторії УВП ім. М. Драгоманова в Празі та інших), тут містяться професорські «записні книжки». Цікаві вони насамперед тим, що неймовірно спартанські (лаконічні й конкретні) й графічні. Лаконічність та конкретність професорських записів переважала у висвітленні щомісячного розміру заробітної платні та подекуди цін на ті або інші харчові продукти. Усе ж «інше» було викладене за допомогою різноманітних геометричних фігур: квадратів, кіл, еліпсів і трикутників. Так, запис Сімовича від 20 квітня 1929 р. засвідчував: «Оселедець – 2 крони?»¹⁸. Здивування професора було цілком зрозумілим, бо оселедці, які в 1923 – 1928 рр. коштували яких 20 гелерів (1 крона дорівнювала 100 гелерам. – О. 3.), тобто були найдешевшим продуктом, внаслідок інфляції в 1929 р. (світова економічна криза) зросли в ціні до 2 крон.

Потрібно відзначити, що популярність нордичних оселедців серед «українських пражан» пояснювалася виключно медичними рекомендаціями. У 1922 – 1940 рр. в Празі було створено «Спілку українських лікарів в ЧСР». Ця організація відразу долучилася до світової мережі «позитивних євгеністів» (євгеніка – практика покращення духовного і фізичного здоров'я людини; позитивна євгеніка – цілеспрямовані заходи з поліпшення людей як породи відбором тих медичних методів у низці поколінь, за допомогою яких домагаються такої ситуації, коли середні прояви ознаки наближаються до кращих проявів, ніж у попередніх поколіннях: наприклад, стимулювання народжуваності між людьми, які володіють затребуваними суспільством ознаками. – О. З.). Отже, вона чимало уваги приділяла питанням харчування. Українські еміграційні лікарі радили вживати саме нордичні оселедці, оскільки ті за 25% жирності й відсутності вуглеводів містили добову норму білка (250 г), амінокислоти (Омега-3, Омега-6), вітаміни. Тобто можна стверджувати і те, що Василь Іванович був не тільки практичною людиною, а людиною, яка переймалася питаннями власного здоров'я.

У 1930-х рр. з усіх українських еміграційних ідалень в ЧСР залишилися функціонувати тільки ідальня Українського Жіночого союзу (1923 – 1938). Достовірних даних про те, що її послугами в 1930 – 1933 рр. користувався професор Сімович, немає. Натомість є відомості про відмінне почуття гумору славетного буковинця. Саме з легкої руки Василя Івановича Український Жіночий союз більшістю «празьких вигнанців» (навіть після від'їзду професора) називався виключно «УЖАСом». А отже, ідальня громадської організації «ужасною»¹⁹.

Питання одягу та взуття родина Сімовичів, як і родини інших українських вихідців, вирішувала за допомогою різноманітних громадських фондів або кравців і шевців, бо ж виїжджали за кордон люди переважно у тому, у чому були, і з мінімальною кількістю речей.

Досить мало інформації й про те, як перебуваючи у ЧСР Сімовичі задовольняли свої духовні запити. Відомо, що дружина Василя Івановича пані Ізидора була православної віри, тоді як сам Василь Іванович все життя залишався греко-католиком. Візьмемо до уваги той факт, що українські емігранти в міжвоєнній ЧСР в 1918 – 1939 рр. були представлені трьома окремими групами віруючих. Перша з них належала до канонічної юрисдикції Сербської Православної Церкви на чолі із єпископом Чеським і Мораво-Сілезьким Гораздом (Павліком, 1879 – 1942). Друга, переважно «автокефалісти» (Вища Церковна Рада Української Православної Церкви для еміграції на території Чехословацької Республіки, очолювана відомим українським політиком Сергієм Шелухіним (1864 – 1938)), підпорядковувалася Константинопольському Патріарху. На чолі цієї «української празької еміграційної групи» стояв архієпископ Саватій (Врабець, 1880 – 1932). (Владу архієпископа Саватія, що цікаво, визнавала також частина закарпатських українців – греко-католиків. Як і цікаво те, що єпископ Горазд неодноразово пропонував єпископу Саватію об'єднатися, залишаючись при цьому рівноправними патріархами. Однак Саватій відкидав будь-які пропозиції Горазда). Тоді як третя група українських ортодоксів у ЧСР приєдналася до Російського православного приходу та визнала владу єпископа Сєргія (Корольова, 1881 – 1952)²⁰. Вочевидь, Василь Іванович «належав» до «автокефалістів», котрі підпорядковувалися архієпископу Саватію, бо інформація про його зацікавленість візитом до Подєбрад в 1926 р. греко-католицького єпископа Андрея Шептицького (1865 – 1944) відсутня.

Цікавий «церковно-фахово-повсякденний» факт з життя професора Сімовича. П'ятниця 13 березня 1925 р. Прага. Бібліотека УВП ім. М. Драгоманова. Кінець робочого дня. І дивним чином у бібліотеці замкнуто колегу Василя Івановича, завідувача кафедри філософії, професора Дмитра Чижевського (1894 – 1977) – людину оригінальну (епатажну) та забобонну. (Людину, котра доводила до сказу, дратувала колег та студентів своїм неприйняттям зеленого кольору та вірою у чортівню. Дмитро Іванович вважав, до усього, що чорти теж зеленого кольору. – О. З.). Аби визволитися з бібліотечного полону, професору Чижевському довелося скористатися телефоном. Слухавку телефону того вечора взяв проректор Сімович. Однак замість подяки, пан проректор почув лише претензію: мовляв, чому бібліотекою вештаються чортенята і переставляють потрібні Чижевському книжки?²¹.

Дещо більше інформації відомо про неформальне коло спілкування видатного буковинця та коло його інтересів. Василь Іванович полюбляв екскурсії іншого свого колеги по Педагогічному інституту Григорія Омельченка (1884 – після 1945) – кубанського суспільно-політичного діяча,

доцента кафедри історії слов'янських народів УВП ім. М. Драгоманова в Празі, директора Української реформованої гімназії в Ржневниці (1922 – 1945), котрий шукав скарби в Карлштейні – готичному замку імператора Карла IV на 72-метровій вапняковій скелі над річкою Бєроунка в 28 км від Праги. Омельченка, як і чеського професора історії всесвітнього мистецтва Антоні Матейчика в ті часи, Карлштейн приваблював двома історичними моментами: «газовою атакою» гуситів, під час якої, власне, замок ледь не був захоплений у 1427 р., і наявністю колодязя – старовинної пам'ятки XIII ст. завглибшки 80 м. Кубанець був чомусь впевнений у тому, що колодязь – це вхід у таку собі «печеру Алі Баби», оскільки із замку в 1436 р. імператор Сигізмунд, другий син Карла IV, не встиг вивезти величезну частину скарбів. Улюблений Омельченком незвичний старовинний механізм витягування води в колодязі, як вхід в «передбачувану печеру», не раз змушував здригатися і хреститися екскурсантів.

У позаробочий час професор Сімович також багато читав нефахової літератури, і тому більшість його неформальних (приватних) дружніх розмов та дискусій були з приводу прочитаного. Так, наприклад, жваво в еміграційному пражському середовищі обговорювався в 1927 р. роман Олексія Толстого («Червоного графа») (1883 – 1945) «Гіперболоїд інженера Гаріна». Сюжет роману не міг не привабити українських вигнанців, бо ж власне тяжке еміграційне життя потребувало «легких» художніх творів, побудованих за сюжетно-композиційними законами «чарівних казок»: науковець-іммігрант Петро Гарін винаходить новий різновид зброї і з його допомогою завойовує безлюдний острів у Тихому океані, де починає видобувати золото просто з надр землі. Через необмежений доступ до золотих запасів Гарін підриває світовий золотий паритет, скуповує промисловість США і стає диктатором США П'єром Гаррі. Та невдовзі його диктатура руйнується, бо гіперболоїд під час повстання на острові захоплює група робітників-революціонерів з працівником «УГРО» Шельгою на чолі.

І хоча сюжет роману Толстого був до вподоби пражському українству, українська еміграція в ЧСР, кажучи іншими словами, прагла літературного реваншу. І він – настав. Уже наступного 1928 р. примхливе й розбірливе українське еміграційне читацьке середовище проковтнуло як «Фатальні яйця» М. Булгакова, так і «Сонячну машину» В. Винниченка. Особливо гостро дебатувалося з приводу «Сонячної машини», оскільки першим, хто прочитав роман у міжвоєнній Празі, був саме Василь Сімович²². Сюжет роману Винниченка зовсім не поступався сюжету роману Толстого: Рудольф Штор відкриває «сонячний мінерал», який може практично напругу перетворювати енергію Сонця на їжу. Результатом цих досліджень і стає створена Рудольфом машина – нехитрий пристрій, така собі ручна м'ясорубка, до котрої кріпиться скло з мінералом. У машині можна перемолоти будь-яку траву або листя, головне, щоб на усе змелене через скельце потрапило сонячне світло, а з ручки машини – людський піт.

Отже, пражське повсякдення професора Василя Сімовича було водночас: саморефлексією з приводу невдач у національній справі та суспільно-соціальною пониженістю з елементарним задоволенням щоденних потреб (забезпеченість їжею, одягом і житлом). Воно вимагало від Сімовича часто-густо нетипових для нього винахідливості і спритності, відмови від звичного ритму, порядку і норм життєдіяльності, мобілізації фізичних і психологічних сил, що в сукупності вимальовувало оригінальний візерунок його життя з перевагою тих або інших кольорів і напівколірів.

¹ П. Бубній, М. Ониськів, *Дійсний член НТШ Василь Сімович* [A full member of ShSS Vasyl Simovych], in «Тернопіль: Тернопільщина літературна», вид. 2, ч. 1, Тернопіль, 1991, с. 42.

² М. Білоус, З. Терлак, *Василь Сімович (1880–1944) Життєписно бібліографічний нарис* [Vasyl Simovych (1880 – 1944) Biographical bibliographic essay], Львів, 1995, 178 с.

³ Т. Марусик, *Міжнародна наукова конференція, присвячена науковій спадщині мовознавця Василя Сімовича* [International scientific conference dedicated to the scientific heritage of linguist Vasyl Simovych], URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/928524.html>

⁴ С. Русова, *Мемуари. Щоденники*. [Memoirs. Diaries], Київ, Поліграфкнига, 2004, 544 с.

⁵ Н. Наріжна, *Дитячими очима (Спомин)* [Children's eyes (Memory)], Praha, Vydalo Sdružení Ukrajinek v České Republice. Editor Mykola Mušinka, 2010, 100 s.

⁶ *Летіло 40 сорок: Літературні анекдоти про відомих українських письменників, митців, політиків та мистецькі й суспільно-політичні події 20-30-х рр. XX ст.* [40 forty flew: Literary anecdotes about famous Ukrainian writers, artists, politicians and artistic and socio-political events of the 20s and 30s of the 20th century], Упорядкування та літ. ред. Василя Габора, Львів, ЛА «Піраміда», 2015, 170 с.

⁷ Центральний державний архів громадських об'єднань України в м. Києві (ЦДАГО України), ф. 269, оп. 2, *спр.* 205 *Записні книжки, посвідчення особи, тексти виступів В. Сімовича; статуту громади «Самостійна Україна» в Раїтатському таборі військовополонених, Українського громадського видавничого фонду, проект кураторії УВПІ ім. М. Драгоманова в Празі (є матеріали чеською мовою) (1915 – 1932)*, 317 арк.

⁸ *Летіло 40 сорок: Літературні анекдоти про відомих українських письменників, митців, політиків та мистецькі й суспільно-політичні події 20-30-х рр. XX ст.*, с. 120.

⁹ *Летіло 40 сорок: Літературні анекдоти про відомих українських письменників, митців, політиків та мистецькі й суспільно-політичні події 20-30-х рр. XX ст.*, с. 120.

¹⁰ О. Зубко, *Створення та діяльність Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923 – 1933 рр.)* [Establishment and activity of the Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Drahomanov in Prague (1923 – 1933)], Київ, 2010, с. 75 – 76. 224 с.

¹¹ ЦДАГО України, ф. 269, оп. 2, *спр.* 170. *Короткі біографічні дані про підполковника Армії УНР, в.о. директора канцелярії УВУ в Празі Миколи Росіневича. Листи М. Росіневича і його дружини до Олександра Антоновича (прізвище не встановлене). 03.12.24 – 01.01.34*, арк. 12. (14 арк.).

¹² Є. Чикаленко, *Щоденник (1924 – 1929)* [Diary (1924 – 1929)], Київ, Темпора, 2016, с. 72. 448 с.

¹³ О. Зубко, *Створення та діяльність Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923 – 1933 рр.)*, с. 85 – 86.

¹⁴ Зубко О. Є. *Створення та діяльність Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова в Празі (1923 – 1933 рр.)*, с. 45.

¹⁵ Н. Наріжна, *Дитячими очима (Спомин)*, с. 31.

¹⁶ ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, *спр.* 92 *Листування В. Кушніра, його родини з рідними і близькими, з урядовими установами Австрії. УНР і ЗУНР, українськими організаціями в еміграції часописами з особистих, видавничих та інших питань. Угода між Радою об'єднання українських видавництв та В. Кушніром про надання йому права розповсюдження української літератури серед української еміграції в США і в Канаді. 23.02.1919 – 16.05.1931*, арк. 126. 286 арк.

¹⁷ С. Русова, *Мемуари. Щоденники*, с. 240.

¹⁸ ЦДАГО України, ф. 269, оп. 2, *спр.* 205, арк. 82.

¹⁹ Н. Наріжна, *Дитячими очима (Спомин)*, с. 54.

²⁰ В. Бурега, *Церковная жизнь украинской эмиграции в Чехии в 1920 – 1930-е гг.* [Church life of the Ukrainian emigration in the Czech in the 1920s – 1930s], in «XIX Ежегодная Богословская конференция», Москва, Изд-во ПСТГУ, 2009, Т. 1, с. 296.

²¹ П. Ковалевский, *Зарубежная Россия: история и культурно-просветительная работа русского зарубежья за полвека (1920 – 1970)* [Russia Abroad: History and Cultural and Educational Work of the Russian Abroad for Half a Century (1920 – 1970)], Paris, Libr. des cinq continents, 1971, с. 342. (347 с.)

²² О. Білецький, «Сонячна машина» В. Винниченка. *Критика* [«Solar Machine» by V. Vynnychenko. Critics], 1928, № 2, с. 31 – 43. (64 с.).

References

1. О. Biletskyi, «Soniachna mashyna» V. Vynnychenka. Krytyka [«Solar Machine» by V. Vynnychenko. Critics], 1928, № 2, 64 s.
2. М. Bilous, Z. Terlak, Vasyl Simovych (1880 – 1944) Zhyttiepysno bibliohrafichnyi narys [Vasyl Simovych (1880 – 1944) Biographical bibliographic essay], Lviv, 1995, 178 s.
3. Р. Bubnii, М. Onyskiv, Diisnyi chlen NTSh Vasyl Simovych [A full member of ShSS Vasyl Simovych], in «Ternopil: Ternopilshchyna literaturna», vyd. 2, ch. 1, Ternopil, 1991, 42 s.
4. V. Burega. Tserkovnaya zhizn ukrainskoy emigratsii v Chekhii v 1920 – 1930-e gg. [Church life of the Ukrainian emigration in the Czech in the 1920s – 1930s]. in «XIX Ezhegodnaya Bogoslovskaya konferentsiya», Moskva, Izd-vo PSTGU, 2009, T. 1, s. 294-299.
5. Ye. Chykalenko, Shchodennyk (1924 – 1929) [Diary (1924 – 1929)], Kyiv, Tempora, 2016, 448 s.
6. P. Kovalevskiy, Zarubezhnaya Rossiya: istoriya i kul'turno-prosvetitel'naya rabota russkogo zarubezh'ya za polveka (1920 – 1970) [Russia Abroad: History and Cultural and Educational Work of the Russian Abroad for Half a Century (1920 – 1970)], Paris, Libr. des cinq continents, 1971, 347 s.

7. Letilo 40 sorok: Literaturni anekdoty pro vidomykh ukrainskykh pysmennykh, myttsiv, politykiv ta mystetski y suspilno-politychni podii 20 30-kh rr. XX st. [40 forty flew: Literary anecdotes about famous Ukrainian writers, artists, politicians and artistic and socio-political events of the 20s and 30s of the 20th century], Uporiadkuvannia ta lit. red. Vasylia Habora, Lviv, LA «Piramida», 2015, 170 s.
8. T. Marusyk, Mizhnarodna naukova konferentsiia, prysviachena naukovi spadshchyni movoznavtsia Vasylia Simovycha [International scientific conference dedicated to the scientific heritage of linguist Vasyl Simovych], URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/928524.html>
9. N. Narizhna, Dytiachymy ochyma (Spomyn) [Childrens eyes (Memory)], Praha, Vydalo Sdruzeni Ukrajinek v České Republice. Editor Mykola Mušinka, 2010, 100 s.
10. S. Rusova, Memuary. Shchodennyky. [Memoirs. Diaries], Kyiv, Polihrafnia, 2004, 544 s.
11. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy v m. Kyievi (TsDAHO Ukrainy), f. 269, op. 2, spr. 205 Zapysni knyzhky, posvidchennia osoby, teksty vystupiv V. Simovycha; statuty hromady «Samostiina Ukraina» v Rashtatskomu tabori viiskovopolonenykh, Ukrainskoho hromadskoho vydavnychoho fondu, projekt kuratorii UVPI im. M. Drahomanova v Prazi (ie materialy cheskoju movoiu) (1915 – 1932), 317 ark.
12. TsDAHO Ukrainy, f. 269, op. 2, spr. 170. Korotki biohrafichni dani pro pidpolkovnyka Armii UNR, v.o. dyrektora kantseliarii UVU v Prazi Mykoly Rosinevycha. Lysty M. Rosinevycha i yoho druzhyny do Oleksandra Antonovycha (prizvyshche ne vstanovlene). 03.12.24 – 01.01.34, 14 ark.
13. TsDAHO Ukrainy, f. 269, op. 1, spr. 92 Lystuvannia V. Kushnira, yoho rodyny z ridnymi i blyzkymy, z uriadovymy ustanovamy Avstrii. UNR i ZUNR, ukrainskymy orhanizatsiiamy v emihratsii chasopysamy z osobystykh, vydavnychykh ta inshykh pytan. Uhoda mizh Radoiu obiednannia ukrainskykh vydavnytstv ta V. Kushnirom pro nadannia yomu prava rozpovsiudzhennia ukrainskoi literatury sered ukrainskoi emihratsii v SShA i v Kanadi. 23.02.1919 – 16.05.1931, 286 ark.
14. O. Zubko, Stvorennia ta diialnist Ukrainskoho vyshchoho pedahohichnoho instytutu im. M. Drahomanova v Prazi (1923 – 1933 rr.) [Establishment and activity of the Ukrainian Higher Pedagogical Institute named after M. Drahomanov in Prague (1923 – 1933)], Kyiv, 2010, 224 s.